

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte mandag 14. mars 1960 kl. 9.

Møtet ble ledet av formannen, F i n n M o e .

Til stede var: Borten, Reidar Carlsen, Mellesmo, Finn Moe, Nordahl, Offerdal, Erling Petersen, Reinsnes, Røiseland, Langhelle, Henrik Svensen, Dahl, Hareide, Hegna, Paul Ingebretsen, Ingvaldsen og Vatnaland (Langhelle og Ingvaldsen var til stede bare i første del av møtet, inntil pausen, Nordahl bare i siste del av møtet).

Formannen: Det var meningen at vi i dag skulle foreta den siste gjennomgåelse av den innstillingen vi skal avgi om ratifikasjon av EFTA-konvensjonen. De rettelser eller tilføyelser som ble nevnt sist, er mangfoldiggjort i et eget oppsett på to sider. Ellers er der selvsagt anledning til å komme med andre forslag til endringer, men kanskje vi først kunne gå igjennom disse endringene og få dem ut av verden.

For det første skal det etter første avsnitt på s. 1 i innstillingen komme inn et nytt avsnitt som lyder:

«Komiteen antar at det for oversiktens skyld ville ha vært en fordel om proposisjonen til avslutning hadde summert opp de grunnene som taler for og mot Norges tilslutning til EFTA.»

Hegna: Formannen antydte sist at for så vidt som man hadde endringsforslag, burde man utforme dem. Jeg var inne på et spørsmål som ikke står omtalt i innstillingen og bare litt i proposisjonen, nemlig forholdet til GATT, og da jeg arbeidet med dette, kom jeg også til å tenke på et annet forhold som også kan komme i betraktning. Jeg lurte på hvor man skulle plasere noe om dette, og jeg kom til at det kanskje var best å plasere det umiddelbart i forbindelse med den endring som her er foretatt. Formuleringen kunne være noe i likhet med dette:

«Proposisjonen behandler heller ikke de problemer som måtte reise seg i samband med Frihandelsforbundets forhold til GATT eller til bestående handelsavtaler med mestbegunstigelsesklausul.

Jeg stiller dette til ordførerens disposisjon. Det er ikke ment som noe forslag fra min side, men jeg vil antyde at man et eller annet sted tar med noe i den retning.

Røiseland: Eg ser at i den rettinga som kjem til s. 8 i tilrådinga, er det tatt med noko om GATT.

«Komiteen vil nevne at frihandelsområdet er lagt slik opp at det skulle være i samsvar med GATT's bestemmelser.»

Det er altså sagt noko om GATT der. Dette står på s. 2 i oppsettet med rettingar.

Hegna: Det har ikke jeg fått.

Formannen: Vi går først igjennom de endringene som er mangfoldiggjort. Er der noen innvendinger mot den tilføyelse som jeg leste opp, i den form den har fått? - Da så ikke er tilfelle, ansees den som godtatt.

På s. 2 i innstillingen er det foreslått at annet avsnitt første setning skal erstattes med:

«Komiteen mener at man må legge like stor vekt på de politiske som de økonomiske synspunkter når det gjelder muligheten for et økonomisk samarbeid mellom «De Seks» og «De sju». En økonomisk splittelse i Europa kan ikke unngå å få alvorlige politiske følger.»

Erling Petersen: Dekker den formuleringen det man er ute etter? Her sies det altså at «... det gjelder muligheten for et samarbeid.» Er det ikke egentlig *betydningen* eller *verdien* av et samarbeid man er ute etter å vurdere?

Langhelle: Man kunne kanskje si: «betydningen av og muligheten for».

Formannen: Ja, det kan man godt si. Er der enighet om at vi setter dette avsnittet inn med den endring som er blitt foreslått, nemlig at det skal hete: «når det gjelder betydningen av og muligheten for»?

Ingvaldsen: Jeg har også sett litt på dette uttrykket «muligheten for et økonomisk samarbeid». Jeg hadde tenkt å antyde noe sånt som «ønskeligheten av» et samarbeid – men den ønskeligheten er jo ikke to-sidig, riktignok!

Langhelle: Man kan vel like godt bare sette: «når det gjelder betydningen av et økonomisk samarbeid» - altså helt sløyfe «muligheten for», og sette bare «betydningen av». Da er det ingen tvil.

Ingvaldsen: Eller kanskje bare: «når det gjelder et økonomisk samarbeid».

Formannen: Ja, det synes jeg måtte kunne gå an – bare å sette «når det gjelder et økonomisk samarbeid», og sløyfe både betydning og mulighet og ønskelighet. Jeg kan akseptere det forslaget. Men selve den tankegang som ligger i «muligheten», synes jeg ikke man skulle utelukke, for man ser jo nettopp i disse dager hvordan de politiske synspunkter spiller inn. At Adenauer lar seg bestemme av politiske synspunkter, er det vel ingen tvil om. Det har man jo en viss tilbøyelighet til å overse. Det skulle dekke hvis det lyder slik:

«Komiteen mener at man må legge like stor vekt på de politiske som de økonomiske synspunkter når det gjelder et økonomisk samarbeid mellom «De Seks» og «De sju».

Ingvaldsen: Neste setning bør vel da lyde: «En økonomisk splittelse i Europa kan ikke unngå å få alvorlige økonomiske og politiske følger.»

Formannen: Ja, det kan jeg slutte meg til. Er der da enighet om at vi erstatter første setning i annet avsnitt på s. 2 med følgende, etter den drøftelse vi nå har hatt:

«Komiteen mener at man må legge like stor vekt på de politiske som de økonomiske synspunkter når det gjelder et økonomisk samarbeid mellom «De Seks» og «De sju». En økonomisk splittelse i Europa kan ikke unngå å få alvorlige økonomisk og politiske følger.»

Det ansees som godtatt.

Siste setning i annet avsnitt på s. 2 er foreslått å skulle lyde:

«Komiteen vil understreke at dette er et av de alvorligste økonomiske og politiske problemer som det europeiske samarbeid vil stå overfor i de kommende år.»

Er der enighet om det? – Det ansees som godkjent.

Så kommer vi til s. 3 i innstillingen. Første avsnitt går ut, nemlig det som begynner med: «Det er kanskje verd å peke på at ved utarbeidelsen» osv.

Neste avsnitt skulle lyde:

«Komiteen vil peke på visse spørsmål av særlig interesse for Norge.

For øvrig henvises til proposisjonen.»

Ingen har uttalt seg imot det, og det ansees da som godtatt.

Så kommer vi til femte avsnitt, det som gjelder Grunnloven, hvor det foreslås tilføyet etter det som nå står:

«Komiteen slutter seg til Justisdepartementets uttalelse, men vil peke på at det hviler et grunnlovsforslag angående disse spørsmål som stadig kommer tilbake i forbindelse med Norges tilslutning til internasjonale organisasjoner (grunnlovsforslag til ny § 93).»

Det eneste som jeg har å innvende mot den formuleringen, er at det relative pronomen «som» her kan gå tilbake på både «grunnlovsforslag» og «spørsmål».

Ingvaldsen: «... angående disse stadig tilbakevendende spørsmål».

Formannen: Ja, hvorfor skulle man ikke bruke kanselli-stil?

Henrik Svensen: Man kan jo sette punktum etter «spørsmål», og så ta ny setning: «De kommer stadig tilbake» osv. Da unngår man det problem.

Erling Petersen: Man fristes vel ikke til å tro at noe kommer stadig tilbake, som hviler!

Ingvaldsen: Gikk det ikke an å sette: «... hviler et grunnlovsforslag som vedrører Norges tilslutning til internasjonale organisasjoner»?

Formannen: Men da får man ikke med dette at vi stadig kommer tilbake til det, at vi stilles overfor det på ny og på ny.

Erling Petersen: Det er vel ikke usedvanlig å bruke «som» i en slik litt utstrakt forbindelse, og her kan det jo ikke lett oppstå noen misforståelse.

Formannen: Er det noen som har noe imot at det står slik som det lyder nå?

Langhelle: Jeg synes det vil være bedre at det står: «som stadig melder seg». Det er jo vi som kommer tilbake til spørsmålene.

Formannen: Skal vi beholde avsnittet med den formulering det har fått, bortsett fra at vi endrer «kommer tilbake» til «melder seg»? - Det er godkjent.

Så er det siste setning på s. 3. Der skal det settes punktum etter ordet «påskyndes», og ordene «slik som det har vært foreslått fra forskjellige hold» går ut.

Vi kommer så over på s. 4. Annet avsnitt er foreslått å lyde:

«Spørsmålet om *etableringsretten* er på mange måter av like stor betydning som selve tollreduksjonen. Tollreduksjonen er i og for seg et vidtrekkende ledd i den samme liberaliseringspolitikk som Norge har fulgt siden krigen, mens retten til å etablere fremmede foretagender på norsk territorium på mange måter skaper en ny situasjon.»

I midre del av avsnittet het det tidligere:

«En gjennomgåelse av de enkelte EFTA-lands tolltariffer gir som resultat at nær halvparten av den nåværende norske eksport til andre EFTA-land allerede nå går inn toll- og avgiftsfritt.»

Der ble det pekt på at man bare fremholdt de fordeler som Norge i og for seg oppnår, mens man jo også må tenke på virkningene innad. Det har man da imøtekommet ved å si, at dette er jo på mange måter bare et ledd – men et vidtrekkende ledd – i den samme liberaliseringspolitikken som vi har fulgt siden krigen, mens retten til etablering av fremmede foretagender på norsk jord er noe helt nytt som vi ikke har hatt før.

Ingvaldsen: Det står her: «Spørsmålet om etableringsretten er på mange måter av like stor betydning som selve tollreduksjonen.» Etter min mening er det ikke direkte kommensurable ting. Behøver vi akkurat å sammenlikne det med tollreduksjonen? Kunne vi ikke bare si at det kan få meget vidtrekkende betydning for utviklingen her i landet, eller noe i den retning?

Formannen: Nei, man behøver ikke akkurat sammenlikne det, men jeg mener det er kommensurable størrelser for så vidt som begge skaper en ny situasjon for næringslivet.

Hegna: Jeg mener at den betraktning i innstillingen må være berettiget. I norsk opinion er det jo særlig tollreduksjonen man har oppholdt seg ved som så å si den eneste avgjørende ting. At man i innstillingen trekker fram også etableringsretten og for så vidt gjør en sammenlikning, synes jeg må være nokså

riktig – selv om jeg er helt enig med hr. Ingvaldsen i at det ikke er direkte kommensurable ting.

Ingvaldsen: Man kunne muligens heller si: «Virkningen av etableringsretten kan på mange måter bli» osv.

Formannen: Jo, jeg var inne på samme tankegang. Jeg vil da høre om man er enig i at første setning i det refererte avsnitt skal lyde: «Virkningen av *etableringsretten* kan på mange måter bli av like stor betydning som virkningen av selve tollreduksjonen», og at avsnittet ellers blir stående slik som referert. – Det ansees som godtatt.

Så kommer vi helt fram til s. 6.

Erling Petersen: Jeg skal bare få anmelde at jeg er uenig fra og med s. 5.

Formannen: Jeg tenkte at vi skulle komme tilbake til det når vi er ferdige med disse rettelsene.

Erling Petersen: Jeg ville bare si fra, for ikke å ha forspilt noen mulighet.

Formannen: Det var altså en endring på s. 6. Der skal siste setning på siden, som begynner med «Komiteen vil imidlertid», gå ut. Står dette noe annet sted? For man kan vel regne med at det praktisk talt er et faktum. Jeg husker at vi hadde det ett sted til, men jeg lurer på om det ble tatt ut begge steder.

Sekretær Nord: Det står noe på s. 3 nederst.

Formannen: Ja, der ser jeg det står: «Denne bestemmelsen kan få stor betydning hvis tollavviklingen innenfor Fellesmarkedet påskyndes.» Jeg vet ikke om det er tilstrekkelig. Det blir vel kanskje sagt tydelig nok av handelsministeren i debatten.

Så kommer vi til s. 8, som på en måte er konklusjonen. Der er det foreslått som første setning:

«Komiteen vil nevne at frihandelsområdet er lagt opp slik at det skulle være i samsvar med GATT's bestemmelser.»

Ingvaldsen: Komiteen har jo ikke foretatt noen prøving av det. Er det ikke bedre der å referere til proposisjonen?

Formannen: Jo, man kunne kanskje putte setningen inn et annet sted. Man kunne godt ta den på s. 2, som siste setning i første kapittel, umiddelbart foran «Avtalen». Den ville da følge etter setningen: «Komiteen vil understreke at dette er et av de alvorligste økonomiske og politiske problemer som det europeiske samarbeid vil stå overfor i de kommende år.» Så kunne man bare si det slik:

«Frihandelsområdet er lagt slik opp at det skulle være i samsvar med GATT's bestemmelser.»

Erling Petersen: Etter som det nå kommer på s. 2, hvor jeg også er implisert, vil jeg sette pris på at det heter «forbundet» og ikke «området».

Ingvaldsen: Plasseringen spiller etter min mening en underordnet rolle, men jeg mener at komiteen skal ikke her fremholde som sin oppfatning og uttale at den er lagt opp så den stemmer med GATT. Vi kan bare referere det som fremholdes i proposisjonen og håpe at det holder.

Formannen: Ja, men da tror jeg vi kan ta det der hvor hr. Hegna foreslo til å begynne med, altså etter første avsnitt i innstillingen, på side 1, og si: «Proposisjonen behandler heller ikke de problemer som måtte reise seg i samband med Frihandelsforbundets forhold til GATT eller til bestående handelsavtaler med mestbegunstigelsesklausul.»

Erling Petersen: Men er det riktig? I proposisjonen står det uttrykkelig at den er utformet i overensstemmelse med GATT, og da kan man ikke si at man ikke har behandlet forholdet.

Hegna: Det kan være riktig. Proposisjonen går ikke nærmere inn på problemet, det bare står der som en påstand. En behandling av spørsmålet måtte være at man hadde sitert særlig artikkel 24 i GATT-avtalen og påvist punkt for punkt der hvor det kunne være tvil. Så jeg kan være enig med hr. Erling Petersen i at siden det nevnes i proposisjonen – side 11, annen spalte – er det kanskje et for sterkt uttrykk å bruke. Det var bare en formulering for ordføreren jeg kom med. Min mening var at det måtte fremkomme på en eller annen måte under behandlingen i Stortinget eller i innstillingen at her oppstår problemer både i forhold til GATT og til handelsavtaler med mestbegunstigelsesklausul. Hvor man vil plassere det, er det samme.

Formannen: Nei, jeg foreslår at man plasserer det etter første avsnitt i innstillingen, hvor vi da kan si det som står, at «Frihandelsforbundet er lagt slik opp at det skulle være i samsvar med GATT's bestemmelser.»

Ingvaldsen: Det blir jo litt annet enn det som står i proposisjonen: «Det ble i redegjørelsen sterkt understreket at konvensjonen ville bli utformet på en slik måte at den vil være i samsvar med de vilkår som GATT krever oppfylt for et frihandelsområde.» Og så står det videre i proposisjonen at det ikke ble noen vesentlig diskusjon av saken i GATT's møte. Det står nederst side 11, annen spalte.

Formannen: Jeg mener at vi må være innenfor den sikre grense hvis vi sier at «Frihandelsforbundet er lagt slik opp at det skulle være i samsvar ...» osv. Det er jo hensikten i all fall.

Ingvaldsen: Javel.

Formannen: Men insisterer hr. Hegna på at vi tar med dette spørsmålet om handelsavtaler med mestbegunstigelsesklausul?

Hegna: Er det noen her som kan si noe om hvordan situasjonen er når det gjelder det problem?

Formannen: Der er stillingen den at Sverige har svart Sovjet-Samveldet og prosedert på at den gang da mestbegunstigelsesklausulen i handelsavtalen mellom Sverige og Sovjet-Samveldet ble innført, kunne man ikke forutse dannelsen av tollunioner, og at det da må holdes utenfor. For øvrig sier de at de ikke tror det er noen grunn til å frykte for noen nedgang i handelen mellom Sverige og Sovjet. Så vidt jeg vet er Sverige det eneste land som har svart, men i forbindelse med Sveriges svar ble det sagt at man gikk ut fra at de øvrige EFTA-lands svar ville bli lagt opp etter samme mønster.

Hegna: Er det andre land som har mestbegunstigelsesavtale som har gjort noen henvendelse i den forbindelse?

Formannen: Nei, ikke så vidt jeg vet.

Hegna: Nei, jeg insisterer ikke på å få det inn.

Ingvaldsen: Her er vi ved et spørsmål hvor det etter min mening kunne komme på tale med en reservasjon, for vi må jo si at hvis russerne skulle få trumfet igjennom sin oppfatning og gjøre gjeldende mestbegunstigelsesprinsippet, ville vi jo komme opp i noe som vi ikke har tenkt oss muligheten av.

Formannen: Men det kan de ikke få til. Det går eventuelt til Den internasjonale domstol i Haag, og at den skulle gi en kjennelse for at mestbegunstigelsesklausulen gjelder under alle omstendigheter, kan jeg ikke tenke meg.

Ingvaldsen: Etter min mening skulle det gi seg selv ut fra GATT's bestemmelser, for i GATT-avtalen inneholdes det jo bestemmelser om dannelser av tollunioner og frihandelsområder. Så vidt jeg husker, kommer man der også inn på forholdet til tredjeland. Det er jo en sak som hører inn under GATT.

Formannen: Men Sovjet er jo ikke medlem av GATT.

Ingvaldsen: Men vi risikerer jo at bestemmelsene her kan bli gjort gjeldende overfor andre GATT-land også.

Formannen: Ja, overfor andre GATT-land. Men der er det nettopp at det er lagt opp slik at det skulle være i samsvar med GATT's bestemmelser, og GATT tillater jo diskriminering når det skjer i form av en tollunion.

Ingvaldsen: Men med hensyn til Russland som ikke er medlem i GATT? Jeg kan ikke skjønne annet enn at vår inngåelse i Frihandelsforbundet er et eklatant brudd på avtalen med Russland. Man har ikke tenkt på det den gang, men det står da heller ikke noen reservasjon eller noe forbehold i avtalen med Russland. Å si at det er dukket opp nye forhold som gjør at avtalen ikke gjelder, synes jeg ikke godt går an.

Formannen: Når det gjelder hele det spørsmålet der har jeg inntrykk av at man nærmest ser det slik at Sovjet-Samveldet har protestert for et syns skyld, og at de ikke selv mener det er så veldig alvorlig. Med hele deres regulerte handel osv. ville de jo bare utsette seg selv for vanskeligheter hvis de skulle forfølge saken til bunns.

Ingvaldsen: De behøver ikke å gå inn i selve avtalen.

Erling Petersen: Det gjelder bytteavtalen, altså.

Ingvaldsen: Det vil jo ha betydning for Sovjets eksport hit.

Hegna: Moskvitch og andre slags biler.

Ingvaldsen: Jeg kan ikke forstå at spørsmålet er så enkelt.

Hegna: Spørsmålet er vel enkelt hvis det er som formannen sier at det er en formell protest, og det er vel kanskje så at det er det.

Formannen: Det er jo ingen handel fra Sovjet-Samveldets side som skjer på alminnelige frie vilkår, det er bare ved direkte avtaler alt sammen.

Ingvaldsen: Hvis ikke jeg tar feil, opererte Sovjet for et par år siden med nesten alle slags råmaterialer fra tre til mineraler på verdensmarkedet og foretok en dumpingoperasjon, hvilken glede de enn måtte ha av det. Men i en slik situasjon vil selvfølgelig tollsatsene spille en rolle.

Formannen: Men jeg har ikke inntrykk av at man anser det for noe alvorlig spørsmål.

Røiseland: Korleis er det med oppseiingsfristar for desse avtalene med mestbegunstigelsesklausul?

Formannen: De løper så lenge handelsavtalene løper.

Hegna: Jeg tror det er to år om gangen. Da kan en ta det opp igjen.

Røiseland: Ja, det er så, då kan ein seie opp. Men når blei den siste avtalen inngått?

Hegna: Det var i fjor.

Røiseland: Då har vi faktisk bare eitt år igjen. Men då må spørsmålet kunne takast opp neste gong.

Formannen: Jeg er ikke helt sikker. Vi har vel en handelsavtale med Sovjet som er en rammeavtale, og som utfylles praktisk talt hvert år. Og når selve rammeavtalen utløper, hvor mestbegunstigelsesklausulen står, det har jeg ikke undersøkt.

Røiseland: Men kan den seiast opp?

Formannen: Den kan sikkert sies opp. –

Altså, setningen i samband med GATT går ut. Det siste avsnittet kommer da til å lyde:

«Komiteen vil understreke at Norges tilslutning til EFTA vil føre til mange og vanskelige omstillingsproblemer, men en rekke av disse omstillingsproblemer ville også melde seg om Norge sto utenfor forbundet. På den annen side vil Norges tilslutning til EFTA skape større muligheter for norsk eksport. Hensikten med opprettelsen av EFTA er også å gjøre det lettere for de sju landene å vareta sine interesser under eventuelle forhandlinger om et økt samarbeid med de øvrige europeiske land.»

Ingvaldsen: Jeg vet ikke hvor nøye man skal overveie dette, men det står her:

«... men en rekke av disse omstillingsproblemer ville også melde seg om Norge sto utenfor forbundet. På den annen side vil Norges tilslutning til EFTA skape større muligheter for norsk eksport.»

Jeg har på følelsen at her er man inne på et nokså ømtålelig område, for en god del av disse omstillingsproblemene vedrører jo nettopp muligheten for norsk eksport. Jeg mener altså at det ikke er riktig å fremstille det som at

omstillingsproblemene ikke også gjelder eksporten. Men det er kanskje ikke ment sånn heller.

Formannen: Nei, sånn er det ikke ment i all fall. Vi sier bare at Norges tilslutning til EFTA vil skape større muligheter for norsk eksport for å få balanse i det. Men om vi sa: «Norges tilslutning til EFTA vil skape visse vansker for hjemmeindustrien, men også større muligheter for norsk eksport – skjønt det er ikke helt balansert det heller.

Erling Petersen: Det var i all fall dypsindig!

Formannen: Like dypsindig som det som står der på forhånd.

Ingvaldsen: Men denne setningen: «men en rekke av disse omstillingsproblemer ville også melde seg om Norge sto utenfor forbundet – det er jo mulig, en det er vel ikke helt sikkert.

Formannen: Det er vel temmelig sikkert at vi, om vi sto utenfor forbundet, måtte forsøke å følge med i den utvikling som foregikk. Vi kunne ikke fortsette med så små enheter i vårt næringsliv osv. om vi skulle møte konkurransen fra et fellesmarked og et frihandelsområde som vi sto utenfor.

Ingvaldsen: Hvis vi beholdt de tollsatsene vi har nå, ville det ikke bli noen vesentlig forskjell, da måtte det bli status quo.

Langhelle: Det var kanskje et spørsmål om man kunne si: «Komiteen vil understreke at Norges tilslutning til EFTA vil føre til mange og vanskelige omstillingsproblemer for norsk hjemmeindustri.»

Formannen: Kan vi ikke la denne setningen «men en rekke av disse omstillingsproblemer ville også melde seg om Norge sto utenfor forbundet» gå ut? Da blir det slik: «Komiteen vil understreke at Norges tilslutning til EFTA vil føre til mange og vanskelige omstillingsproblemer. På den annen side vil Norges tilslutning til EFTA skape større muligheter for norsk eksport.» – Det er vel temmelig utvilsomt begge deler. At det vil bli omstillingsproblemer og at vi på den annen side får større eksportmuligheter, kan vel ingen benekte. Så unngår vi dette med at omstillingsproblemene ville ha meldt seg i alle tilfelle.

Skal vi da la siste avsnitt lyde på den måten, eller er det andre forslag?

Erling Petersen: Hvis vi nå er kommet så langt, har jeg, som jeg allerede har antydnet, betydelige endringsforslag.

Jeg vet ikke hvordan det er hensiktsmessig å behandle det. Det er på nærmere seks sider, og det er mitt, men selve konklusjonen er:

«På grunnlag av denne kombinerte økonomiske og politiske vurdering og under disse forutsetninger vil dette medlem anbefale at konvensjonen blir ratifisert.»

Det er da forutsetningene og vurderingene som jeg gir uttrykk for på de seks sidene.

Jeg har formulert det slik at det står åpent hvilke medlemmer som eventuelt vil gå med på dette. Jeg vet ikke om det mest hensiktsmessige ville være – jeg har jo bare hatt tiden fra lørdag til i dag kl. 9 – at vi fikk mangfoldiggjort det i all hast, så man fikk tid til å lese det, for ingen kan jo ta standpunkt til det ved å få det levert bare i muntlig form.

Røiseland: Det kunne vere interessant å høyre det likevel.

Formannen: Jeg satt og tenkte på det samme – om hr. Petersen ville være så vennlig å lese det.

Erling Petersen:

Tillegg til innstillingen fra utenriks- og konstitusjonskomiteen Om ratifikasjon av konvensjonen av 4. januar 1960 om opprettelse av Det europeiske frihandelsforbund.

Komiteens medlemmer vil uttale:

Komiteen har innskrenket sine bemerkninger til enkelte punkter i det foreliggende problemkompleks. Bemerkningene er stort sett av generell karakter og disse medlemmer er ikke uenige i de synsmåter som kommer til uttrykk i innledningen og i avsnittet «Avtalen». Disse medlemmer mener imidlertid at avsnittet «Sannsynlige virkninger av Frihandelsforbundet for Norges vedkommende», som stort sett er et konsentrat av proposisjonen, gir et misvisende bilde av de faktiske forhold ved å undervurdere karakteren av den omstilling som kan bli nødvendig.

Disse medlemmer mener også at Norges tilslutning til Frihandelsforbundet er et så avgjørende skritt i en ny retning at det er nødvendig for Stortinget å ta opp til direkte vurdering en rekke momenter som bare i liten grad eller i det hele tatt ikke er behandlet i den foreliggende proposisjon eller i komiteens innstilling.

Disse medlemmer vil først peke på det faktum at der hverken i proposisjonen eller i komiteens innstilling foreligger noen samlet oppsummerende vurdering og avveining av de plussvirkninger og de minusvirkninger som Frihandelsforbundet må antas å føre med seg for Norges vedkommende. Heller ikke på tidligere stadier i arbeidet foreligger noen slik samlet totalvurdering hvor fordeler og belastning er satt opp mot hverandre og hvor en eksakt konklusjon er trukket. Den tankegang som synes å prege proposisjonen er at man bygger på den hypotese at Norge bør slutte seg til et eventuelt frihandelsforbund. Man registrerer så en rekke påregnelige fordeler og også en rekke påregnelige vanskeligheter og belastninger som vil oppstå. Ingen av disse minusposter er tillagt en slik betydning at de alene kan få utslagsgivende virkning i negativ retning. Hypotesen om tilslutningen blir derfor

stående uten at det som nevnt på noe punkt er foretatt en virkelig totalvurdering. Det er heller ikke pekt på hvilke positive trekk ved avtalen man eventuelt legger avgjørende vekt på som grunnlag for en positiv avgjørelse. Disse medlemmer vil ikke benekte at man rent skjønnsmessig kan vurdere den foreliggende situasjon og komme til det resultat at Norge bør slutte seg til Frihandelsforbundet. Disse medlemmer skulle imidlertid gjerne ha sett at der hadde foreligget en oppsummerende vurdering av flere alternativer. Det kan f.eks. pekes på følgende:

1. Norge slutter seg til Frihandelsforbundet (De syv).
2. Norge beholder sin handelspolitiske uavhengighet ved ikke å slutte seg til Frihandelsforbundet selv om det blir opprettet.
3. Norge søker sammen med ett eller flere av de andre syv direkte tilslutning til Fellesmarkedet (De seks).

Spesielt når det gjelder det tredje alternativ som kan komme på tale om et fullt samarbeide mellom «De seks» og «De syv» viser seg umulig, foreligger det praktisk talt ikke noe materiale i forarbeidene som kan danne grunnlaget for en rasjonell vurdering.

Disse medlemmer vil i denne forbindelse peke på at også i avtalen om Frihandelsforbundet er det fastslått som en uttrykkelig målsetting «å legge forholdene til rette for snarlig opprettelse av en multilateral sammenslutning for å fjerne handelsskranker og fremme nærmere økonomisk samarbeide ... (med medlemmene av det europeiske økonomiske fellesskap).»

De konsekvenser denne målsetting kan føre til er lite oversiktlige og i proposisjonen er de bare helt overfladisk behandlet. De må i dag tillegges en meget stor betydning. Harmonisering av de ytre tollsatser kan bli en av disse konsekvenser.

Uttalte ønsker om å komme til forståelse med «De seks» er av mindre verdi så lenge de konsekvenser man er villig til å godta, ikke er nærmere presisert og analysert.

Disse medlemmer vil videre peke på et moment som er kommet lite frem i debatten om Frihandelsforbundet. De minusvirkninger som man kan vente og som i summarisk form er registrert i proposisjonen, vil gjøre seg gjeldende helt automatisk uten at norske bedrifter eller norske myndigheter behøver å foreta seg noe. Når det gjelder de positive virkninger, vil situasjonen være en helt annen. De vil bare foreligge som muligheter og det vil kreves en aktiv innsats fra bedriftenes side for at de skal bli realisert. De fordeler som kan høstes vil derfor avhenge av den aktivitet og den vilje til å bevege seg på nye veier som bedriftenes arbeidere og funksjonærer og ledelse kan utfolde. Disse medlemmer har stor tiltro til at det norske folk vil kunne mestre denne oppgave. Men et vellykket resultat er også avhengig av at forholdene er lagt slik til rette at der er gunstig grobunn for en slik aktivitet. Det er Stortingets oppgave å vurdere i hvilken grad dette siste er eller kan bli mulig.

I den forbindelse er det viktig å undersøke i hvilken grad Frihandelsforbundet kommer til å fungere sett som et økonomisk-politisk system i motsetning til det

økonomisk-politiske system vi har arbeidet under her i landet i ly av en vesentlig tollbeskyttelse. Det er her ikke nok å se på hvordan en reduksjon av tollbeskyttelsen vil virke på den enkelte bedrift eller den enkelte bransje. Man må også se på systemets virkemåte som sådan. Det er da viktig å være oppmerksom på følgende:

I et land med tollbeskyttelse vil som regel tollbeskyttelsen på et bestemt tidspunkt ikke være fullt utnyttet for alle varer som inngår i tolltariffen. Av det følger den viktigste konsekvens at tollbeskyttelsen kan virke som en støtpute, ved endringer i forholdet mellom den indre og ytre økonomi i et land. Hvis det relative konkurranseforhold mellom innland og utland forrykkes, og det skjer til stadighet i form av pris- og omkostningsendringer, vil konsekvensene ikke slå fullt ut, f.eks. i betalingsbalansen overfor utlandet eller i beskjeftigelsesnivået innenlands så lenge som man har en slik støtpute. Når tollsatsene fjernes forsvinner også virkningen av denne støtpute. Man vil da umiddelbart få fullt utslag i betalingsbalanse og i beskjeftigelse om det relative konkurranseforhold endres. Det vil igjen bl.a. bety at man i den økonomiske politikk vil få et mye snevrere fritt virkefelt for tiltak som av andre grunner finnes ønskelig.

Det bør også fremheves at det ideologiske grunnlag for stormarkedsdannelse ikke bare er å muliggjøre en stordrift og senke omkostningene. Det går også inn som et vesentlig moment at man aksepterer den idé at varene skal produseres der hvor de kan produseres billigst. Det betyr igjen at fortjenesten blir tillagt en dominerende oppgave som regulator av produksjonslivet. Inngrep i prisdannelsen som forstyrrer denne virkning vil derfor bety avvik fra stormarkedenes prinsipielle målsetting. Dette legger en annen begrensning på den nasjonale økonomiske politikk som kan føres under de nye forhold.

Det bør i denne forbindelse pekes på at ikke bare produsenter og selgere i et stormarked skal stilles likt. Det samme gjelder også kjøperne. Det vil f.eks. bety at utlendinger kan opptre på det norske marked som kjøpere på like linje med nordmenn. I proposisjonen har man trukket frem de konsekvenser dette kan ha for tømmerprisene. Men problemet er ikke undergitt noen generell behandling.

Det er også andre momenter som trekkes inn ved en total vurdering. Norge er et lite land. Det er klart at den strukturelle omlegging i næringslivet som må til for å utnytte fordelene ved et stormarked vil være betydelig mere inngripende i et lite land enn i et stort land som allerede tidligere har kunnet tilpasse seg for en rimelig storproduksjon. Det betyr at både kravene på omlegging og på ekspansjon på nye områder vil gjøre seg meget sterkere gjeldende i det lille land.

Det er i proposisjonen stadig henvist til behovet for slike omlegginger, men deres konkrete karakter er ikke nærmere analysert. Disse omlegginger kommer ikke på noen måte automatisk, og man må se det faktum i øynene at en rekke virksomheter i utsatte bransjer ikke vil make noen virkelig effektiv omlegging.

Det bør også i en totalvurdering tas i betraktning at vesentlige deler av den norske økonomi ikke berøres av frihandelsforbundet. Det reduserer både mulige plussvirkninger og minusvirkninger. Det er klart at det reduserer tilpasningsvanskelighetene at f.eks. landbruket ikke er med i ordningen. På den annen side reduserer det mulige fordeler at en vesentlig del av fiskeproduktene

heller ikke er tatt med. Videre kan det pekes på at Norge allerede på forhånd har en vesentlig, lite tollbelastet eksport i form av råvarer og videre at en så viktig sektor i den norske økonomi som skipsfarten ikke direkte vil berøres av de nye forhold.

Disse medlemmer vil til avslutning peke på at det er av helt avgjørende betydning for det resultat et samarbeide i Frihandelsforbundet vil kunne gi for Norge, at man tilpasser den økonomiske politikk til de krav som stormarkedet stiller. I nasjonalbudsjettet er det gjort rede for endel tiltak som Regjeringen anser ønskelige. Endel av disse tiltak betegner et brudd med den linje Regjeringen tidligere har fulgt.

Disse medlemmer vil hevde at spredte tiltak her neppe vil være tilstrekkelig, men at det må foregå en omvurdering og en nyorientering på vesentlige felter av den økonomiske politikk. Dette moment må derfor tillegges en helt vesentlig og avgjørende betydning.

Disse medlemmer er kommet til det resultat at etter en ren økonomisk vurdering vil konvensjonen om Frihandelsforbundet under de nåværende økonomiske politiske forhold ikke gi Norge et overskudd av fordeler. De vil imidlertid peke på det avgjørende formål med EFTA å skape et forhandlingsgrunnlag og dermed ta et første skritt mot en omfattende europeisk markedsordning, en ordning som vil kunne gi Norge de nødvendige dynamiske muligheter på det økonomiske område i tillegg til den politiske betydning den vil ha.

Disse medlemmer forutsetter at Regjeringen i det videre arbeide tar konsekvensene av denne målsetting og at den begynnende vilje til økonomisk-politisk omvurdering som Regjeringen har gitt spredte eksempler på i det siste, vil bli ført videre og gi seg positive utslag i takt med utviklingens krav.

På grunnlag av denne kombinerte økonomiske og politiske vurdering og under disse forutsetninger vil disse medlemmer anbefale at konvensjonen blir ratifisert.

Hegna: Er det så å forstå at dette vil bli mangfoldiggjort og lagt ut til særskilt drøftelse, eller hvordan vil fremgangsmåten nå være?

Formannen: Vi står her overfor et meget vanskelig spørsmål. Det er nå kl. 10 og stortingsmøtet begynner først kl. 11, men jeg går ut fra at det vil ta minimum en halv time å få det mangfoldiggjort. Jeg vet ikke om vi eventuelt kan la møtet fortsette her trass i at Stortinget trer sammen? Hva er det som står på dagsordenen?

Hegna: Det er en del valg.

Reidar Carlsen: Det er også saker fra fiskerikomiteen.

Langhelle: Der blir det bred debatt.

Formannen: Er medlemmene da enige i den fremgangsmåte at vi møtes igjen her kl. 10.45 og sitter en time eller halvannen ut over og forsøker å klargjøre vår stilling til det som her er kastet inn?

Ingvaldsen: Det er vel litt optimistisk å tro at man kan få dette mangfoldiggjort til kl. 10.45.

Formannen: Det tror jeg nok vi skal klare ved å mobilisere forskjellige kontordamer. Men er da medlemmene enige i at vi møtes igjen kl. 10.45?

Ingvaldsen: Var det ikke like godt vi fikk tid til å lese igjennom dette på forhånd?

Erling Petersen: Hvis man skulle sette møtet til kl. 10.45, blir man ikke ferdig til kl. 11. Da er det vel bedre i tilfelle å la medlemmene få litt tid til å gå gjennom det, og ta møtet senere på dagen. Om stortingsmøtet skulle vare, fikk man heller kjøre samtidig. Det måtte man jo gjøre kl. 11 i alle tilfelle. Hvis ikke stortingsmøtet er slutt kl. 13 – 13.30, må vi kunne sette vårt møte da, slik at man har hatt tid til å lese dette igjennom. Da vil også behandlingen gå meget fortere.

Røiseland: Kan vi ikkje ta møtet kl. 15?

Formannen: Det er forutsatt kveldsmøte i Stortinget.

Røiseland: Eg synest det får våge seg.

Formannen: Våge seg og våge seg. Jeg stoler ikke så pass mye på medlemmenes disiplin at de renonserer på sin middag.

Røiseland: Hr. Petersen er i alle fall nøydd til å gjere det.

Erling Petersen: Det blir kanskje ikke så mye behandling av dette. For dem som sier nei, er det nokså fort gjort å si nei. De som eventuelt vil stille sine betingelser for å være med, får heller drive to-sidige forhandlinger.

Formannen: Men når et mindretall – hvor stort eller lite det enn er – fremfører synspunkter av denne art, så må jo også flertallet få anledning til å komme inn på de samme problemer i sin innstilling.

Jeg foreslår at vi i alle tilfelle møtes kl. 12. Da vil medlemmene ha hatt anledning til å tenke seg litt om, og så kan vi se hvordan det går.

Møtet hevet kl. 10.10.

Møtet ble satt på ny kl. 12.

Formannen: Jeg har forstått det slik at der er visse rettelser som skal foretas i hr. Petersens utkast. Da kan vi jo avvikle dem først.

Erling Petersen: Til den stensilerte utgave er det kommet forslag om visse rettelser, som jeg har akseptert, og som jeg skal få referere.

På første side, i annet avsnitt, siste linje, skal det hete «komiteens flertallsinnstilling» istedenfor «komiteens innstilling».

I neste avsnitt, tredje siste linje, hvor det står: «Disse medlemmer skulle imidlertid gjerne ha sett at der», skal det komme inn et «også» foran neste ord, «hadde», og så fortsetter det i neste linje: «foreligget en oppsummerende vurdering av», og der skal det stå «følgende alternativer», istedenfor «flere alternativer». Ordene «Det kan f.eks. pekes på følgende:» utgår. Så strykes hele neste linje: «1 Norge slutter seg til Frihandelsforbundet (De syv).» Punkt 2 blir da 1, og 3 blir 2.

På s. 2 skal det i første linje stå «siste alternativ» i stedet for «tredje alternativ».

På samme side, i fjerde linje nedenfra, etter «i ly av en vesentlig tollbeskyttelse», kommer ordene «og andre importrestriksjoner» inn foran punktum.

I neste linje går «toll» bort, slik at linjen kommer til å lyde: «se på hvordan en reduksjon av beskyttelsen vil virke på den enkelte.»

På s. 4 i annet avsnitt, annen linje, går «en» ut foran «stordrift», slik at det blir stående: «stormarkedsdannelsene ikke bare er å muliggjøre stordrift og».

I samme avsnitt, sjette linje, kommer det inn foran «regulator» to ord: «incitament og» og etter «regulator» går «av» bort og erstattes med «for». Linjen bli da slik: «en dominerende oppgave som incitament og regulator for produksjonslivet. Inngrep».

I siste linje på s. 4 erstattes «tidligere har kunnet» med «er», istedenfor «tilpasse» settes «tilpasset», og «seg» strykes. Linjen skulle da lyde: «i et stort land som allerede er tilpasset for».

Og så strykes de to første ord på s. 5, nemlig «en rimelig» foran «storproduksjon».

Da er det bare en rettelse til. Det er i nest siste linje på s. 5. Foran «vil kunne gi Norge» kommer ordene «på lengre sikt» inn, slik at det skal stå: «som på lengre sikt vil kunne gi Norge de nødvendige».

På dette grunnlag har Bernt Ingvaldsen og Henrik Svensen sluttet seg til denne uttalelse.

Formannen: Om jeg får lov til å åpne debatten: Jeg må si at jeg er noe forbauset. En god del av de punkter som er berørt her, i særdeleshet på de første to sider, var med i mitt opprinnelige utkast – det var utformet på en noe annen måte, men problemene ble reist – slik at der hadde vært full anledning for de medlemmer som ville det, til da å ha anmeldt dissenterende oppfatninger på de punktene. Jeg var jo ikke selv til stede på dette første møtet. Jeg har derfor hatt fordelene av å lese det stenografiske referat. Det var, så vidt jeg har forstått, en alminnelig oppfatning

at disse punktene burde man ikke ta med. Der er bl.a. en taler her som sier at det reiser helt nye problemer som han ikke har hatt anledning til å sette seg inn i, og at han derfor ikke kan gå med på at dette tas med i innstillingen. Så jeg må si at å komme og kaste disse punktene inn nå, det er jo ganske eiendommelig. Der sto bl.a. også i «min» innstilling en henstilling til departementet om med en gang å gå i gang med å studere virkningene av en eventuell harmonisering av de ytre tollsatser. Det er ganske eiendommelig at man nå vil gå så langt at man i annet avsnitt sier at man «mener også at Norges tilslutning til Frihandelsforbundet er et så avgjørende skritt i en ny retning at det er nødvendig for Stortinget å ta opp til direkte vurdering en rekke momenter som bare i liten grad eller i det hele tatt ikke er behandlet i den foreliggende proposisjon eller i komiteens innstilling», når disse ting opprinnelig sto i utkastet til innstilling, og etter den overveiende stemning i komiteen ble de tatt ut. Derved skal man altså etterpå bli kritisert for det som komiteen selv har gjort, og som ingen da protesterte mot.

Erling Petersen: Dette er ikke et innlegg for å kritisere saksordføreren. Det er en presentasjon av synspunkter som ikke står i det endelige resultat.

Formannen: Men jeg må få lov til å si at det er jo en merkelig opptreden både overfor saksordføreren og overfor komiteen. Saksordføreren fremlegger en innstilling hvor disse punktene er berørt. Så blir de etter en to timers diskusjon i denne komite, hvor ingen – heller ikke hr. Petersen – protesterer mot det, tatt ut av innstillingen. Og så kommer man etterpå med en kritikk over at de ikke er med i innstillingen!

Erling Petersen: Det ble ikke votert over et eneste punkt, og jeg vet ikke om jeg kan være ansvarlig for å forsvare ordførerens standpunkter, selv om jeg skulle ha standpunkter som går i samme retning, når de enkeltvis blir angrepet av komiteens medlemmer.

Formannen: Det var ikke selve standpunktene. Det var om de skulle være med.

Røiseland: Det er rett som hr. Erling Petersen seier at det blei ikkje votert over nokon verdens ting. Men mitt bestemte inntrykk av diskusjonen der var likevel at ein ville prøve å skrive denne tilrådinga kort. Og det blei – som vel dei fleste minnest – sagt om det opplegget som ordføraren hadde kome med, at det kunne høve til eit innlegg i debatten meir enn som ei tilråding. Det var ingen som protesterte mot at ein skulle prøve å skjere det ned ganske monaleg, for at ein skulle prøve å få ei nokolunde kort tilråding. Det er ganske klart at det var ingen som protesterte på det, men det blei jo ikkje tatt noka votering. Mitt inntrykk er at det er litt gale overfor ordføraren, først å seie at han skal skjere ned, han skal ikkje få lov til i tilrådinga å kome med noko debattinnlegg, og så etterpå la ein annan få lov til å kome med eit debattinnlegg.

Formannen: Det andre jeg vil peke på, er at man her fører inn betraktninger om den økonomiske politikk som føres her i landet. Jeg reiste jo også det spørsmål på et overordentlig tidlig tidspunkt, sågar før finansdebatten, og sa at jeg trodde det ville være en fordel om man skilte de ting ad, slik at debatten om ratifiseringen ble en debatt om vår utenrikse økonomi, om hvordan vi skal orientere oss i hele den situasjon som nå foreligger i Europa, og at det var bedre å ta spørsmålet om de konsekvenser som man innenlands måtte trekke av vår tilslutning, opp under finansdebatten – hva det også ble gjort. Og det var jo ingen som da så sterkt ville ha dette med. Hr. Ingvaldsen reiste spørsmålet igjen på et møte forleden, men uten at det, så vidt jeg forsto, var noen stemning i komiteen for at man skulle ta dette inn. Men det er selvsagt ingen som kan sette seg imot at det tas inn. Jeg vil bare peke på at man da løper faren for at hele ratifiseringsdebatten blir en debatt om Regjeringens økonomiske politikk i dette land – og det var vel ikke egentlig hensikten.

Røiseland: Når det gjeld mitt syn på realiteten i dette som er lagt fram frå hr. Erling Petersen, står det slik for meg at det fell faktisk i to delar. Det første er spørsmålet om andre alternativ når det gjeld å gå inn eller ikkje gå inn i EFTA – altså andre alternativ til EFTA. Det andre er spørsmålet om tilpassing av vår innanrikspolitikk til dei nye forhold.

Når det gjeld det første, er ikkje eg samd i det som det faktisk der er gjeve uttrykk for. No kan det godt vere at ein kan stride om kva det ligg i sjølve formuleringa, men eg kan ikkje oppfatte det annleis enn at ein her for fullt alvor har reist spørsmålet om vi ikkje kunne la vere å gå inn i EFTA – om vi ikkje kunne tenkje oss å slutte oss til «Dei seks». For min part ser eg det slik at det kan det ikkje vere tale om. Vi kan ikkje stå utanfor EFTA, og eg meiner det hadde ikkje vore fornuftig politikk for oss å slutte oss til «Dei seks». Så eg kan ikkje vere med på å stø noka utsegn som kan tolkast den vegen.

Så har vi det andre. Der er eg samd i mange av dei betraktningar som hr. Petersen har kome med, men eg synest nok det er naturleg at vi held spørsmålet om tilpassing av vår innanrikspolitikk til nye forhold utanfor tilrådinga. At vi kan ta det opp i stortingsdebatten, er ei anna sak, og det er, som formannen seier, drøfta i nokså stor mon i finansdebatten. Men når hr. Petersen først har kome med dette, er det vel nokså naturleg at dei som har det same synet på det som eg, vil ha inn ein merknad om det i tilrådinga, at ein meiner at det ikkje er naturleg at sjølve tilrådinga omhandlar desse spørsmåla som gjeld tilpassing av vår innanrikspolitikk til dei nye forhold. Elles kan det jo bli misforstått.

Borten: Vi hadde jo en debatt om disse problemene i et hemmelig stortingsmøte. Jeg var beklageligvis ikke til stede i det møtet og har ikke lest referatet, så jeg vet ikke hva som var framme i den debatten. Derfor vil jeg gjerne spørre nå, om det i den debatten ble reist slike problemer som det reises i punktene 1 og 2 på første side i det som her er lagt fram, nemlig om Norge vil beholde sin handelspolitiske uavhengighet ved ikke å slutte seg til EFTA, og om det kunne være

et alternativ å gå sammen med «De seks». Jeg mener at *det* burde vært det riktige tidspunkt til å reise problemet i første omgang, og hvis det ikke er gjort, synes det meg noe merkelig at det *nå* reises. Men jeg har, som sagt, ikke lest referatet, så jeg vet ikke hva som da var oppe, og derfor vil jeg gjerne spørre om det nå.

Nordahl: Til det siste kan jeg si at jeg var inne på det problem i mitt innlegg i debatten. Jeg kan ikke huske hvordan ordene falt, men det jeg sa var at jeg trodde kanskje det ville vært like bra om Storbritannia og de skandinaviske land hadde sagt ja til å delta i Messinakonferansen, hvor dette først kom opp. Men det ble altså ikke gjort, og hvis vi vurderer stillingen i dag, tror jeg det er mange som er enige i at vi burde ha gjort det den gangen, og på den måten kanskje ha vært med og fått påvirket dette med opprettelsen av den europeiske tollunion, kanskje fått den på en annen måte. Det ville ha vært en motvekt mot f.eks. Frankrike og Tyskland. Men det gikk altså ikke, og heller ikke gikk forsøket på å få i stand et europeisk frihandelsområde av alle OEEC-land. Da hadde vi bare det tredje alternativ igjen, og ut fra den situasjon som forelå, konkluderte jeg med å anbefale det alternativ. Så for så vidt har jeg nevnt det, og det er mulig at det også var flere som nevnte det da.

Borten: Jeg vil gjerne spørre: Når det ikke ble noen realitetsdebatt om de ting da, er det da opportunt å ta inn en oppsummering og muligens gi grunnlag for en debatt om det nå? Man kan ikke unngå det hvis det først blir tatt inn slik som det er gjort her i hr. Petersens forslag.

Formannen: Til hr. Bortens spørsmål må jeg si at jeg har under alle omstendigheter villet fremkaste det spørsmål om vi ikke da gjorde en feil – ikke for å bebreide noen, for vi er vel alle ansvarlige, men for den videre vurdering av vår politikk i disse spørsmål. Det tror jeg er ganske vesentlig.

Hegna: Jeg har heller ikke lest det stenografiske referat av det hemmelige møtet. Jeg var ikke til stede under hele møtet, men den største del av det, og jeg sitter igjen med den erindring at de forskjellige spørsmål som det her nå snakkes om, ble berørt i debatten. Men man gikk jo fra debatten med den absolutte bestemte konklusjon at det var Stortingets mening – bortsett fra hr. Løvlien – at Regjeringen skulle fortsette disse forhandlinger med sikte på å få et frihandelsforbund av de sju. At det var noen tvil på det punkt, kan jeg ikke forstå. Så jeg er for så vidt enig i at å bringe disse ting opp nå, må være noe sent. Av og til er det andre som beskyldes for å være sent ute, men i dette tilfelle må det være ganske bestemte som er sent ute.

Jeg er enig med hr. Røiseland i at dette virker noe rart når komiteen, så vidt jeg forsto, enstemmig, mente at det var mest hensiktsmessig at man i opplegget til innstillingen la det slik at man fikk en enkel, forholdsvis kort innstilling. I det opplegg som forelå fra ordføreren først, var det jo egentlig ingen som hadde noe imot punktene i og for seg, men det ble sagt – og det fikk tilslutning fra flere – at det var mer tilrettelagt som grunnlag for ordførerens framlegging av saken i Stortinget enn egentlig som en innstillingstekst. Det var vel egentlig det man måtte trekke ut

av møtet, og som da ble formidlet videre til sakens ordfører. Jeg vil jo si at da å komme med et oppsett som i like høy grad – om ikke i enda høyere grad – har karakteren av debattinnlegg – det virker noe rart. Jeg er fullt klar over at hvis først vedkommende medlemmer vil ha det sånn, må vi ta det sånn, men jeg vil føye til at det vil vel nødvendiggjøre en uttalelse i tillegg til det som nå foreligger fra komiteens øvrige medlemmer, enten vi nå kan gjøre det samlet eller vi har noe forskjellig syn på det. Så vidt jeg kan forstå, må det bli det. Hvordan man da skal arbeide med det, vet jeg ikke. Under de forhold er det vanskelig å få avgitt innstilling i dette møtet, men det skulle vel ikke være umulig å få det til senere i løpet av dagen.

Formannen: Vi har jo formiddagen i morgen fri. Vi kunne ta det siste, avsluttende møtet da.

Erling Petersen: Det var i anledning av en del bemerkninger som er kommet. Jeg hadde ikke anledning til å være til stede i det hemmelige møtet, for jeg hadde en del oppdrag annet steds på det tidspunkt, men jeg vil jo si at der er intet i dette dokument som ikke jeg har vært inne på under de debatter om frihandelsordningen som har foregått i denne komite. Og dette er ikke lagt frem som en alternativ komiteinnstilling. Jeg har funnet at innstillingen, slik som den er formet fra side 5 og utover, kunne ikke jeg forsvare å sette mitt navn under, og jeg har behov for en særuttalelse. Det er også en rekke andre medlemmer som har det samme behov, og det er det som foreligger.

Formannen: Ja, men jeg kan ikke si annet enn at jeg synes fremgangsmåten er eiendommelig. Først plukker man altså ut av den opprinnelige innstilling ...

Erling Petersen: Hvem er «man»? Jeg har ikke plukket ut en ting av det.

Formannen: Men hvorfor har ikke hr. Petersen sagt fra på det tidspunkt da det ble behandlet at han ville at de punktene skulle stå, men at han ville formulere dem for sitt vedkommende på en annen måte?

Erling Petersen: Skal jeg være forpliktet til å gå til angrep hver gang et medlem uttaler seg om noe i en innstilling her? Det er jo først når den avsluttende behandling kommer at man eventuelt må ta standpunkt for eller imot.

Formannen: Skal jeg få lov til å lese opp hva hr. Kjøs sa i det møtet i komiteen:

«Det er i utkastet trukket inn så mye nytt stoff som vi ikke har diskutert under behandlingen av frihandelsområdet og traktaten, at jeg synes for mitt vedkommende det er vanskelig i det hele tatt å være med på å stå som ansvarlig for det som er uttalt her. Jeg vil ikke si at det som står her galt – ikke på noen måte. Men når det gjelder det man legger frem i en

komiteinnstilling, må man ta i betraktning at om det kommer spørsmål om et hvilket som helst punkt i det som står i innstillingen, skal man kunne svare på slike spørsmål og forklare hvorfor man er gått med på det som står her. Og det er jeg ikke så aldeles sikker på at jeg kan når det gjelder alt det som står her. Da måtte jeg sette meg ned og vurdere det hele meget inngående og ha kilder å kunne gå tilbake til. Jeg kan ikke skjønne hvorfor man skal sette komiteen i den stilling at vi på dette tidspunkt skal begynne å ta ansvaret for en hel del nytt stoff som legges frem. Det må være riktig å få en innstilling som i referatet knytter seg til proposisjonen, og hvor den refererende del etterfølges av komiteens merknader og konklusjon.»

Erling Petersen: Kunne formannen finne noen sitater av meg?

Formannen: Det er jo ikke noe å diskutere, men jeg synes nok at mindretallet burde kunne reonsere på å si: «... som bare i liten grad eller i det hele tatt ikke er behandlet i den foreliggende proposisjon eller i komiteens innstilling.» Og øverst på side 2 står det i hr. Petersens innstilling:

«Spesielt når det gjelder det tredje alternativ som kan komme på tale om et fullt samarbeide mellom «De seks» og «De syv» viser seg umulig, foreligger det praktisk talt ikke noe materiale i forarbeidene som kan danne grunnlaget for en rasjonell vurdering.»

Og her har jeg foreslått i den opprinnelige innstilling:

«Slik som situasjonen ligger an, anser komiteen det ønskelig at man tar fatt på utredningen av denne markedssituasjon snarest mulig.»

Og så en ting til. Jeg har jo ikke noe med mindretallets innstilling å gjøre, men jeg vil si – det sa jeg også tidligere en gang – at jeg synes det er å gå litt vel vidt, når man sier det som står her på første side:

«Den tankegang som synes å prege proposisjonen er at man bygger på den hypotese at Norge bør slutte seg til et eventuelt frihandelsforbund.»

– All den stund der jo her foreligger en lang forhistorie hvor alle i denne komite – ja, der har kunnet være uttalt tvil og betenkeligheter ved å gå inn i frihandelsforbundet, men så vidt jeg vet, har det aldri vært noen som har tatt direkte avstand fra det. Der var også et hemmelig stortingsmøte hvor der ble diskutert både det ene og det andre, men der var så vidt jeg kan huske ingen som tok direkte avstand fra at Norge skulle gå inn i frihandelsforbundet. Og vi har også etter det hemmelige stortingsmøte hatt møter her i den utvidede utenrikskomite hvor vi, enten det er på feilaktige premisser eller ikke, har gitt handelsministeren det inntrykk at Regjeringen gjorde rett i å undertegne denne avtalen. Da kan man ikke godt etterpå kalle det en hypotese. Men som sagt, det får jo mindretallet avgjøre selv.

Hegna: Er ikke forholdet nå faktisk det at en partifraksjon i komiteen har fremlagt en særuttalelse, og ville det ikke da være naturlig at andre partifraksjoner fikk anledning til å drøfte stillingen og eventuelt vedta de uttalelser de måtte finne riktige? Når jeg sier en partifraksjon, er det altså det å føye til at hr. Kjøs, som

tilhører den samme fraksjon, ikke er til stede. Men det har jo så sterkt preg av partifraksjonsuttalelse dette, at en må gå ut fra at også han vil være enig.

Formannen: Det gjelder da bare å finne en praktisk fremgangsmåte.

Borten: Jeg tror vi må få sove på det.

Formannen: Nå begynner vi virkelig å komme i tidsnød. Vi har altså i morgen formiddag til disposisjon. Kan vi da gjøre det på den måten at vi tar et møte i morgen kl. 10, under den forutsetning at medlemmer eller fraksjoner møter frem med de endringsforslag til innstillingen som de kunne tenke seg å fremsette, og at man da ser hvor langt man kan komme overens? Går det ikke, får vi avbryte møtet, så fraksjonene får anledning til å drøfte stillingen og de eventuelle uttalelser de vil komme med i innstillingen, og så får vi samles til et avsluttende møte og sette opp hele innstillingen. – Altså imorgen, tirsdag kl. 10.

Møtet hevet kl. 12.40.